

לשונות גבורה בשילוב המילה נפש

חרף נפשו / הערה למות נפשו / השליך נפשו מנגד / שם נפשו בכפו / מסר נפשו

תרגום יונתן שופטים ה, יח

שופטים ה, יח

זבלון עם חרף נפשו למות

רש"י שופטים ה, יח

בזה נפשו והפקיר עצמו למות במלחמה

ד"ן יצחק אברבנאל (1437-1508) שופטים ה, יח

וזבלון ונפתלי גם כן לא עשו כן, כי באו שמה באמץ גדול לפי שהם עם חרף נפשו למות, והמאמר הזה הוא כמו שכתב המדיני (אריסט"ו) בד' בספר המדות, **שהגבור הוא מה שיחרף נפשו וחייו ושלא יחרידהו המות היפה והדברים המביאים אליה וכן הוא זבלון שהוא עם חרף נפשו** ונפתלי גם כן הם מחרפים נפשותיהם כדי למות על מרומי שדה בגבורים אשר מעולם אנשי השם.

שמואל ב' כג, ט

ואחריו אלעזר בן דוד בן אחי בשלשה הגברים עם דוד **בחרפים בפלשתים** נאספו שם למלחמה ויעלו איש ישראל:

ויקרא יט, כ

ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והוא שפחה **נחרפת לאיש** והפדה לא נפדתה או חפשה לא נתן לה בקרת תהיה לא יומתו כי לא חפשה:

רבי חזקיה בן מנחם – חזקוני (צרפת 1250-1310) ויקרא יט, כ

נחרפת – מזמנת, כמו 'בימי חרפי' (איוב כט, ד) בימי זמני. **דבר אחר** מפקרת אבנדוניא"ש בלע"ז, כמו: **עם חרף נפשו למות**.

רבי יעקב יצחק מקלנבורג – "הכתב והקבלה", גרמניה (1785-1865) ויקרא יט, כ

שם **חרף** הנח להוראת זמן הקור, כמו הקוצץ וחרף, על שם שהקור מקרקר ומרזיז את החוש ומנגדו (שארפע קאלטע), ונקראו ימי הילדות ימי חרפי (איוב כ"ט), שהוא הזמן שהאדם חריף מצד לחותו ודמו המרפתח (קוראשירט), וקראו רז"ל דבר שנכנס בגשם ומחרחר אותו כגון צנון בצלים ושומים בשם חריף, ונאמר על המעיז ומקשה עצמו לכנס בסכנת נפשו עם חרף נפשו למות (שופטים ה), ונאמר (קדושין ו) ביהודא קוראין לארוסה חרופה, ופול ע"ז לשון חריף והוא גם כן לשון חריפות עזות ונחצפה, כי ביהודה לבו גס בה מיד אחר ארוסין והיא מפקרת עצמה אליו מיד אל הבעילה, ומזה אמר כאן 'שפחה נחרפת לאיש', כי האשה בושה בטבעה להנשא לאיש, וכשנשאת פול עליה לשון חרף כלומר שחרפה נפשה ונתנה לעצמה חריפות וזריזות להכניס אל האשות וכטעם **'חרף נפשו למות'** ...

יזכר
אלהים את בניו ובנותיו, הנאמנים והאמיצים, חילי
צבא הגנה לישראל ושאר כחות הבטחון, וכל לוחמי
המחתרות וחטיבות הלוחמים במערכות העם, אשר
חרפו נפשם במלחמה על תקומת ישראל.

יזכר ישראל ויתברך בזרעו ויאבל על זו העלומים וחמדת הגבורה וקדשת
הרצון ומסירות הנפש, אשר נספו במערכה הכבדה ואשר נפלו על
משמרתם בעת מלוי תפקידם.

יהיו גבורי מלחמות ישראל עטורי הנצחון חתומים בלב ישראל לדור דור.

הערה למות נפשו

ישעיהו נג, יב

לכן אֲחַלֵּק לוֹ בְּרָבִים וְאֶת עֲצוּמִים יַחְלַק שְׁלָל
תַּחַת אֲשֶׁר הָעֵרָה לְמוֹת נַפְשׁוֹ וְאֶת פְּשָׁעִים נִמְנָה
וְהוּא חֲטָא רַבִּים נְשָׂא וְלַפְשָׁעִים יַפְגִּיעַ :

תרגום יונתן ישעיהו נג, יב

בְּכִין אֶפְלִיג לִיה בִּיזַת עֲמֻמִּין סִגְיָאין וְנִת נְכִסֵּי פְרַכְיין תִּקְיָפִין יַפְלִיג עַדְאָה
חֲלַף דְּמַסָּר לְמוֹתָא נַפְשִׁיה וְנִת מְרוּדְאָא שְׁעַבִּיד לְאוּרִיתָא
וְהוּא עַל חוּבִין סִגְיָאין יַבְעִי וְלַמְרוּדְאָא יִשְׁתַּבִּיק בְּדִילִיה :

רש"י ישעיהו נג, יב

הערה למות נפשו - לשון 'ותער כדה' (בבראשית כד, כ)

רבי אברהם בן מאיר אבן עזרא - [ראב"ע (1164-1089)] ישעיהו נג, יב

זֶה שְׂכָר בְּעֵבוֹר פִּי הָעֵרָה נַפְשׁוֹ לְמוֹת, וַיֵּשׂ אוֹמְרִים (ראה אבן בלעם) כְּמוֹ גֵּלְהָ, וְהִטְעַם בְּפִרְהוֹסְיָא, וְהִנְכוּן בְּעֵינָי שֶׁהוּא כְּמוֹ וְיִתְעַר כְּדָה' (בבראשית כד, כ), וְאִם הֵם שְׁנַיִם בְּנֵינִים אֵל תְּעַר נַפְשִׁי (תהלים קמא, ח), כְּטַעַם שֶׁפָּד.

אֲשֶׁר נָלַחַם אָבִי עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁלַח אֶת נַפְשׁוֹ מִנְּגִיד וַיַּצֵּל אֶתְכֶם מִיַּד מִדָּן.
שופטים ט, יז

תרגום יונתן שופטים ט, יז

דְּאִגִּיחַ אַבָּא עֲלֵיכוֹן וּמְסַר יַת נַפְשִׁיהָ כְּעַל גַּב לְאֶתְקַטְלָא וְשׂוֹיֵב יַתְכוֹן מִיַּד מִדְּנָאִי :

חשמונאים I מה-מח

וַיֵּרָא אֶלְעָזָר בֶּן מַתְתַּיְהוּ, אַחֵי יְהוּדָה, וְהִנֵּה אֶחָד הַפִּילִים עָדוּי מְשִׁי וְרַקְמָה, וַיֹּאמֶר בְּלָבוּ : 'אֲכֹן זֶה הַפִּיל אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו הַמֶּלֶךְ'.
וַיִּשְׁלַח נַפְשׁוֹ מִנְּגִיד וַיִּבְקִיעַ בֵּין גְּדוּדֵי הָאוֹיֵב, וַיִּגְזֹר עַל יָמָיו וְעַל שְׂמָאל, וַיָּבֹא עַד הַפִּיל וַיִּדְקַרְהוּ בְּחַרְבוֹ, לְמַעַן תִּמְצָא יָדוֹ לְרַכְבוֹ ; אֵד
בְּנַפְלוֹ הַפִּיל דָּכָא אֶלְעָזָר תַּחְתָּיו מִכְּבֹד מִשְׁאוֹ וַיָּמָת.

הרב ישראל ליפשיץ [גרמניה (1860-1782)] תפארת ישראל - בועז מסכת אבות פרק ג אות א

אָמַר הַמְּפָרֵשׁ וְאָגַב דְּאֶתָא לְגִדָן, נִימָא בְּהַ מְלִתָא שְׂמַצְוָה לְפָרְסָמוּ, דְּמִימֵי נִתְקַשְׁיַתִּי בְּמַאֲמַר זֶה שֶׁל חַז"ל בִּיבְמוֹת (סא ע"א), דְּאִמְרִיהָ הֵתָם :
'אֶתָם קְרוּיִין אֶדָם, וְאִין הַגּוֹזִים קְרוּיִין אֶדָם'. דְּקַשְׁיָא וְכִי סִלְקָא דְעֵתָא שְׁחַז"ל יֹאמְרוּ עַל עַפּוּיִם שְׂנִישׁ לוֹ צִלָם אֱלֹהִים כְּפִי שְׂבַרְנוּ,
שְׁיִהִי נְחֻשָׁב רַק בְּהִמָּה. וְתוֹ דָּאָם כּוֹן מַה זֶה דְּקַאֲמַר קַב"ה 'וְהִיִּיתָם לִי סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים' (שמות יט, ח), וְאִי כָל הָעַמִּים רַק בְּהִמָּת
הָאֶרֶץ הַמָּה, לֹא יִהְיֶה מַאֲמַר זֶה רַק כְּאוֹמַר וְהִיִּיתָם לִי סִגְלָה מִכָּל הַבְּהִמּוֹת וּמִכָּל הַקּוֹפִים שְׂדוּמִין בְּתַמּוּנְתָם לְאֶדָם. וְתוֹ, דָּאָם כּוֹן יִהְיֶה
כָּל מַעֲשִׂיהֶם מַעֲשֵׂה בְּהִמָּה. שְׂאִינוּ בְּעַלְת שְׂכָר וְעָנֵשׁ, וְהִרִי דְבָר זֶה סוֹתֵר לְמָה דְּקַיָּמָא לָן חֲסִידֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם יֵשׁ לְהוֹן חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא
[כַּסְנַחְדְּרִין ק"ה וְרַמְבַּ"ם פ"ח מַמְלָכִים]. וְהִרִי גַם לוֹלָא פֶּה קְדוֹשׁ שֶׁל רַז"ל שְׂאֲמָרוּ לָנוּ כּוֹן, כְּבָר הִינְנוּ יוֹדְעִים דְּבָר זֶה מִצַּד הַשְּׂכָל, דְּהִרִי 'צַדִּיק
ה' בְּכָל דְּרָכָיו וְחֲסִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו'. וְאַנְחֵנוּ רֹאִים כְּמָה מַחְסִידִיהוֹן שְׂמַלְבַּד שְׂמַכִּירִין יוֹצֵר בְּרָאשִׁית, וּמַאֲמִינִין בְּתוֹרַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁהִיא אֱלֹהִית,
וְעוֹשִׂין גְּמִילוּת חֲסָדִים גַּם לְיִשְׂרָאֵל, וְכַמְּה מִהוֹן שֶׁהִיטִיבוּ בִּיּוֹתֵר לְכָל בְּאֵי עוֹלָם, כְּהַחֲסִיד יַעֲנֵר שֶׁהַמְצִיא הַאֲפָאקְעֵנְאִימְפּוֹנְג¹, שְׁעַל יְדָה
נְצוֹלִים כְּמָה רְבּוּת בְּנֵי אֶדָם מַחְלֵי וּמַמִּיתָה וּמְמוּמִין, וְדִרְאָקָא שֶׁהִבִּיא הַקְּאֵרְטָאֲפַעַל לְאִירָאָפָא², שְׂמַעַכְב כְּמָה פְּעַמִּים הָרַעַב.
וּגוֹטְעֵנְבֵרְג שֶׁהַמְצִיא אֶת הַדְּפּוּס³. וְכַמְּה מִהוֹן שְׂלֹא נִשְׁתַּלְמּוּ כְּלָל בַּעַה"ז, כְּהַחֲסִיד רִיכְלִין שֶׁהָעֵרָה לְמוֹת נַפְשׁוֹ לְהַצִּיל שְׂרַפַת הַשְּׁסִיין
שְׂנַצְטָנָה מִהַקִּיסָר מַאֲקִיסִימִילִיאן בְּשִׁנַת רַס"ב עַל יְדֵי הַסִּתָּת הַמוּמָר פִּפְעַפְעֵרְקָרָן ש"ט עִם הַכּוּמְרִים קָשֶׁר שֶׁל רְשָׁעִים שְׂלוֹ. וְרִיכְלִין
הַנְּיָל הַשְּׂלִיחַ נַפְשׁוֹ מִנְּגִיד, וּבְטַעֲנוּתֵיו הַכְּרִיעַ לֵב הַקִּיסָר לְקַח צּוּיּוֹ הַנְּיָל לְחַזְרָה, וְעַל יְדֵי זֶה רְדַפּוּהוּ רַבּוֹ וַיִּמְרָהוּ אוֹיְבָיו הַכּוּמְרִים
וַדְּחָקוּהוּ עַד שְׁמַת בְּדַחְקוֹ וּבְשִׁבְרִית לָבוּ. וְכִי סִלְקָא דְעֵתָא שְׂכָל הַמַּעֲשִׂים הַגְּדוֹלִים הָאֵלוֹ לֹא יִשְׁלְמוּ לְעוֹלָם הַבָּא לְאַחַר הַפְּרָגוּד חֲס
וְשְׁלוֹם וְהִרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִין מְקַפֵּחַ שְׂכָר כָּל בְּרָיָה.

¹ אדוארד ג'נר (דנגור) (באנגלית: Edward Jenner; 17 במאי 1749 – 26 בינואר 1823), היה רופא כפרי בריטי, הנחשב לרופא הראשון שגילה את החיסונים. המציא בשנת 1796 את החיסון נגד אבעבועות שחורות.
² פרנסיס דרייק (המאה ה-16), מגלה ארצות (השני בעולם שהפליג מסביב לעולם). התפא"י מייחס לו כאן את הבאת התפוחי אדמה לאירופה.
³ יוהנס גוטנברג (1397-1468) היה ממציא גרמני, אביה של מהפכת הדפוס, המצאה הנחשבת בעיני רבים להמצאה החשובה ביותר באלף השני לספירה.

שם נפשו בכפו

שופטים יב, ג

וְאֶרְאֶה כִּי-אֵינְךָ מוֹשִׁיעַ וְאֲשִׁימָה נַפְשִׁי בַכּוֹפִי וְאֶעֱבְרָה אֶל-בְּנֵי עַמּוֹן וַיִּתְּנִים ה' בְּיָדִי וְלָמָּה עָלִיתָ אֵלַי הַיּוֹם הַזֶּה לְהִלָּחֵם בִּי :

שמואל א' יט, ה

וַיֵּשֶׁם אֶת-נַפְשׁוֹ בַכּוֹפִי וַיֵּד אֶת-הַפְּלִשְׁתִּי וַיַּעַשׂ ה' תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה לְכָל-יִשְׂרָאֵל רְאִיתָ וַתִּשְׁמַח וְלָמָּה תִּחְטָא בְדָם נָקִי לְהַמִּית אֶת-דָּוִד חַנּוּם :

תרגום יונתן שמואל א' יט, ה

וּמִסַּר יַת נַפְשִׁיהָ כַּעַל גַּב לְאֶתְקַטְלָא וּקְטַל יַת פְּלִשְׁתִּינָה וְעַבַּד יְיָ פּוֹרְקָנָא רַבָּא לְכָל יִשְׂרָאֵל חֲזִיתָא וְחֲזִיתָא וְלָמָּה תִּתְחַיֵּב בְּדָם זַכָּאִי לְמִקְטַל יַת דָּוִד מְנָן :

מצודת דוד שמואל א יט, ה

בכפו - הוא ענין מִשְׁל וְרוֹצָה לומר כְּמוֹ הַמְּשִׁים דְּבַר-מָה בַכּוֹפִי קָרוֹב לְאֶבְדוֹ מִיַּד בְּפִתּוֹחַ הַפֶּה, כֵּן הוּא סִכּוֹן נַפְשׁוֹ לְהִיּוֹת קָרוֹב לְהֶאֱבֹד וְעַל דָּו עָשָׂה ה' תְּשׁוּעָה לְיִשְׂרָאֵל.

איוב יג, יד

עַל מָה אֶשָּׂא בְּשָׂרִי בְּשֵׁנֵי וְנַפְשִׁי אֲשִׁים בַּכּוֹפִי :

נפתלי הרץ טוֹרְטִשְׁיִנְר – טור סיני (1886-1973) תרביץ כרך י"א, חוברת ג' ד', ניסן-תמוז ת"ש עמ' 226-227

וזה פירוש הפסוק: על מה אחזיק את לשוני בשני ואעצור אותה מלדבר! למה לא אדבר! ועל כן אין גם פירוש ההמשך "וְנַפְשִׁי אֲשִׁים בַּכּוֹפִי" אלא: למה אשים את צוארי, מקום צאת הנפש מן הגוף, בכפי ואעצור את דבורי המתפרץ! הרי זהו גם פירושו הברור של אותו הביטוי בשמואל א' כח, כא-כב: 'וְנַפְשִׁי בַכּוֹפִי וְאֶשְׁמַע אֶת דְּבָרִיךָ - וְעַתָּה שְׁמַע נָא גַם אֶתְּךָ בְּקוֹל שִׁפְחָתְךָ' כלומר: הנה אחזתי צוארי בכפי לבל אוציא מלה בטרם תכלה את דבריך, ועתה שמע נא גם אתה בקולי. וידוע הדבר ש"נפש" היא "צואר" בכמה מקומות – אין "בָּאוּ מֵיָם עַד נַפְשׁוֹ" אלא "עד צואר יגיעו", וכן הוראת המלה NAPISHTU באכדית היא גם "נפש" וגם "צואר". ומכאן מובנת גם הוראתו השניה של הביטוי "שים נפשי בכפיי" = סכן את נפשי השלך את נפשי מנגד. שהרי השם את צוארו בכפו אינו עוצר את דיבורו לבד, אלא גם את נשמתו. הוא חונק את עצמו, ומאבד את חייו בידים.

א.מ. הברמן "קבורת רחל והשם 'נפש' תרביץ כרך כ"ה חוברת ד (תמוז תשט"ז) עמ' 368

ונראה לי, כי הכתובים הבאים מוכיחים את אמיתות פירושי וְאֲשִׁימָה נַפְשִׁי בַכּוֹפִי (שופטים יב, ג) וַיֵּשֶׁם אֶת-נַפְשׁוֹ בַכּוֹפִי (שמואל א' יט, ה); וְנַפְשִׁי בַכּוֹפִי (שמואל א' כח, כא); וְנַפְשִׁי בַכּוֹפִי תְּמִיד (תהלים קיט, קט) וְנַפְשִׁי אֲשִׁים בַכּוֹפִי (איוב יג, יד). צירופים אלה שמובנם הוא: להרהיב עוז, להתגבר על משהו הם זכרי-לשון מתקופת האלילות, כשהיו האנשים שמים בכף ידם דבר של פולחן (עצמות מת חלקים מקברו קמע וכדומה), כדי להתחזק בו בשעת הצורך או שישמור עליהם בשעת סכנה; ובמשך הזמן כשנתבטלה בישראל אמונה תפלה זו, לא נשאר בזכרי-לשון אלה מובן סמלי בלבד.

תהלים קיט, קט

נַפְשִׁי בַכּוֹפִי תְּמִיד וְתוֹרַתְךָ לֹא שִׁכַּחְתִּי :

תלמוד בבלי מסכת תענית דף ח עמוד א

אָמַר רַבִּי אֶמִּי : אֵין תְּפִלְתּוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת אֶלָּא אִם כֵּן מִשִּׁים נַפְשׁוֹ בַכּוֹפִי, שְׁנֵאמַר : "נִשָּׂא לְבַבְנוּ אֶל כְּפָיִם".

תורה תמימה הערות איכה פרק ג הערה סג

הכונה של משים נפשו בכפו היא, שנפשו תהיה מכוונת בכפו, כלומר שיהא דבורו ופעולותיו שוים, ועיין בדרשות הסמוכות. ועוד יש לומר שכל כך מתפלל בלב שלם עד שנכון **למסור נפשו** על קדושת השם, ושיעור הלשון נשא לבבינו אל כפים - ששולט בלבו עד שנחשבת כאילו היא בידו ממש. ונתבאר בגמרא דזה היא רק ביחיד, אבל בצבור תפלתם נשמעת אף על פי שאין לב כולם שלם, ויליף שם מקרא.

רמב"ם הלכות מלכים פרק ז הלכה טו

וּמֵאַחַר שֶׁיִּכְנַס אָדָם בְּקִשְׁרֵי הַמְּלַחְמָה, יִשְׁעַן עַל מְקוֹה יִשְׂרָאֵל וּמוֹשִׁיעוֹ בְּעַת צָרָה, וַיַּדַּע שֶׁעַל יַחֲוֹד הַשֵּׁם הוּא עוֹשֶׂה מְלַחְמָה, וַיֵּשֶׁם נַפְשׁוֹ בַכּוֹפִי וְלֹא יִירָא וְלֹא יִפְחַד, וְלֹא יִחְשַׁב לֹא בְּאִשְׁתּוֹ וְלֹא בְּבָנָיו, אֶלָּא יִמְחָה זִכְרָם מִלְּבָבוֹ וַיִּפְנֶה מִכָּל דְּבַר לְמַלְחָמָה. וְכָל הַמְּתַחִיל לְחַשֵּׁב וּלְהִרְחֵק בְּמַלְחָמָה, וּמִבְּהִיל עֲצָמוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר : 'אֶל-גֵּרְךָ לְבַבְכֶם, אֶל תִּירָאוּ וְאֶל תַּחְפְּזוּ וְאֶל תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם' (דברים כ, ג), וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁכָּל דָּמִי יִשְׂרָאֵל תְּלוּיִין בְּצוּאָרוֹ; וְאִם לֹא נִצַּח וְלֹא עָשָׂה מְלַחְמָה בְּכָל לְבוֹ וּבְכָל נַפְשׁוֹ, הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁשִּׁפְדָּ דָּמִי הַכֵּל, שְׁנֵאמַר : 'וְלֹא יִמַּס אֶת-לֵבָב אַחִיו, כְּלָבָבוֹ' (דברים כ, ח). וְהָרִי מִפְּרֵשׁ בְּקִבְלָה 'אָרוּר, עֲשֵׂה מְלָאכָתָה ה' רַמְיָה; וְאָרוּר, מִנְעַ חֲרָבוֹ מִדָּם' (ירמיהו מח, י). וְכָל הַנִּלְחָם בְּכָל לְבוֹ בְּלֹא פִחַד, וְתִהְיֶה פְּגִימָתוֹ לְקַדְשׁ אֶת הַשֵּׁם בְּלִבְדּוֹ, מִכְּטָט לֹא שְׂלֵא יִמְצָא נֶזֶק וְלֹא תִגְיַעוּ רָעָה, וַיִּבְנֶה לוֹ בֵּית נֶכּוֹן בְּיִשְׂרָאֵל, וַיִּזְכֶּה לוֹ וּלְבָנָיו עַד עוֹלָם, וַיִּזְכֶּה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא : שְׁנֵאמַר : 'כִּי עָשָׂה-יַעֲשֶׂה ה' לְאֲדָנִי בֵּית נֶאֱמָן, כִּי-מְלַחְמוֹת ה' אֲדָנִי נִלְחָם, וְרָעָה לֹא-תִמְצָא בְּדִי, מִיָּמַיךָ ... וְהִיְתָה נַפְשׁ אֲדָנִי צְרוּרָה בְּצְרוּר הַחַיִּים' (שמואל א' כה, כח-כט).

אָדוֹן בְּפִקְדָךְ - רַבִּינוּ יַצְחָק הַכְּהֵן

מִיּוֹם עֲמָדוֹ עַל דַּעְתּוֹ, נַפְשׁוֹ יֵשֶׁם בַכּוֹפִי לְהַבִּיא לְחַמוֹ :